

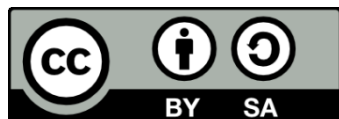


Σημειολογία και Μετάφραση

Ενότητα 6. Aspects linguistiques de la traduction

Ευάγγελος Κουρδής

Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας & Φιλολογίας



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.





Aspects linguistiques de la traduction



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Sommaire

1. Roman Jakobson : Aspects linguistiques de la traduction.
2. Exemples de traductions selon Jakobson.
3. Exemples de traductions selon Jakobson
Langue (œuvre littéraire) en affiche cinématographique (message iconique).
4. Exemples de traductions selon Jakobson :
langue (conte populaire russe) en ballet (musique) ou en affiche (message iconique).
5. Exemples de traductions selon Jakobson : langue-couleur.
6. Gideon Toury : une autre typologie pour la traduction.
7. La traduction intersémiotique.
8. La traduction intersémiotique : le degré de traductibilité.
9. Exemples.
10. Bibliographie.



Objectifs de l'unité

Étudier les aspects linguistiques de la traduction.



Roman Jakobson : Aspects linguistiques de la traduction (1)

- Jakobson (1963 [1959] : 79) distingue 3 types de traduction :
- **Traduction intralinguale** (ενδογλωσσική) ou reformulation (αναδιατύπωση) qui consiste en l'interprétation des signes linguistiques au moyen d'autres signes de la même langue. Elle concerne tout ce qui est synonymie, paraphrase et équivalence à l'intérieur de la même langue et donne lieu aux épreuves de résumé et de commentaires de texte.
- Par exemple : « célibataire » : tout vieux garçon est un célibataire, mais tout célibataire n'est pas un vieux garçon. Une unité du code appartenant au plus haut niveau des unités codées ne peut être interprétée qu'au moyen d'une combinaison qui lui est équivalente, au moyen d'un message se référant à cette unité: « tout célibataire est une personne non mariée et toute personne non mariée est un célibataire ».



Roman Jakobson : Aspects linguistiques de la traduction (2)

- **Traduction interlinguale** (διαγλωσσική) ou traduction proprement dite (καθ'αυτό μετάφραση) qui consiste en l'interprétation des signes linguistiques au moyen d'une autre langue. C'est le cas où on rapporte un texte ou document étranger à une autre langue.
- Par exemple : Il n'y a ordinairement pas d'équivalence complète entre les unités codées, cependant que des messages peuvent servir adéquatement d'interprétations des unités ou des messages codés, « fromage » en français, « сыр » en russe (le fromage obtenu à partir de la coagulation du lait ne s'appelle « сыр » que si un ferment spécial est utilisé). Ce type de traduction implique deux messages équivalents dans deux codes différents.



Roman Jakobson : Aspects linguistiques de la traduction (3)

- **Traduction intersémiotique** (διασημειωτική) ou transmutation (μεταστοιχείωση) qui consiste en l'interprétation des signes linguistiques au moyen de systèmes de signes non linguistiques.
 - Par exemple : transposition intersémiotique – d'un système de signes à un autre, par exemple de l'art du langage à la musique, à la danse, au cinéma ou à la peinture » (Jakobson, 1963 [1959] : 86).
 - D'après Eco (2003 : 302), la définition de Jakobson pour la traduction intersémiotique ne contient pas les transmutations dans des systèmes autres que la langue, au contraire de l'utilisation du terme par ses successeurs. Pourtant, **la pratique de la traduction intersémiotique aujourd'hui inclut la transmutation entre des systèmes sémiotiques non verbaux.**



Exemples de traductions selon Jakobson

- Traduction intralinguale :
 - *Κοπέλι = αγόρι, ωραίος = όμορφος.*
- Traduction interlinguale :
 - *Boys = αγόρι, beau = όμορφος.*
- Traduction intersémiotique :
 - *Δένδρο =*

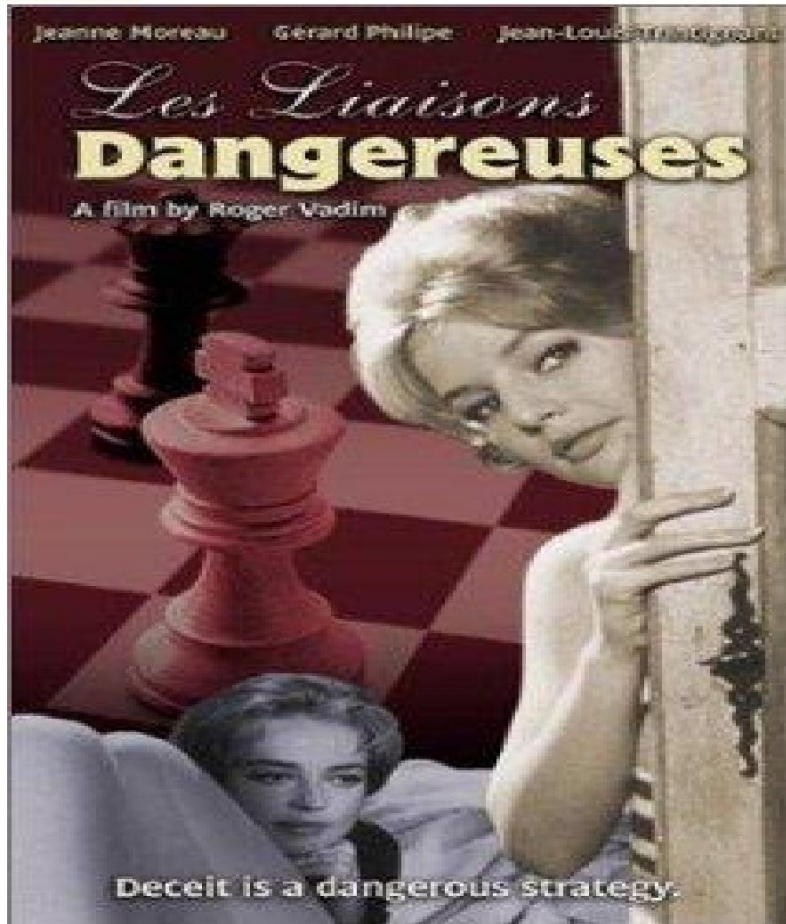


u11311258 fotosearch.com



Exemples de traductions selon Jakobson

Langue (œuvre littéraire) en affiche cinématographique (message iconique)



- **Les liaisons dangereuses** (1782)
Priere Choderlos de Laclos.
- **Les liaisons dangereuses** (1959)
106 min - Drama | Romance - 9
September 1959 (France).
- **Director:** Roger Vadim.
- **Writers:** Claude Brulé
(adaptation), Choderlos de Laclos
(novel)».
- **Stars:** Jeanne Moreau, Gérard
Philippe, Annette Stroyberg |.



Exemples de traductions selon Jakobson : langue (conte populaire russe) en ballet (musique) ou en affiche (message iconique)

- Лебединое Озеро
(Η λίμνη των κύκνων)



https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%97_%CE%BB%CE%AF%CE%BC%CE%BD%CE%B7_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%BA%CF%8D%CE%BA%CE%BD%CF%89%CE%BD

- Пётр Ильич Чайковский
(Πιότρ Ιλίτς Τσαϊκόφσκι)



<http://www.culturenow.gr/12582/giouri-gkrigorobits-i-limni-twn-kuknwn-sto-badmintonmia-megali-paragwgi-mia-spoudaia-parastasi>

Exemples de traductions selon Jakobson : langue-couleur



Gideon Toury : une autre typologie pour la traduction

- Gideon Toury (1986) divise le processus de traduction en :
 - **Traduction intersémiotique ;**
 - **Traduction intrasémiotique** qui comprend :
 - la traduction intersystémique (interlinguale) ;
 - la traduction intrasystémique (intralinguale).
- Henrik Gottlieb (2005 : 3) mentionne que la traduction intrasémiotique recouvre les termes traduction intralinguale et interlinguale de Jakobson.



La traduction intersémiotique (1)

- Courtés (1991 : 62): « un même signifié peut s'exprimer grâce à des signifiants différents ».
- Peeters (1999 : 17) : « [...] la traduction intralinguale paraît être l'objet d'étude de la linguistique, la traduction interlinguale celui de [...] la traductologie, et la traduction intersémiotique celui de la sémiotique ».
- Gambier (1999/2000 : 63) : « [...] la traduction intersémiotique est largement rejetée comme n'étant pas subsumée par la catégorie 'traduction' ».



La traduction intersémiotique (2)

- Gagnepain (1994 : 154) : « il y a ici mélange de parole et de sémiotique, c'est-à-dire davantage une espèce de complémentarité dans l'échange qu'une affaire de traduction ».
- Petrilli (2003 : 18) : « les processus de traduction peuvent être intérieurs dans la langue même ; ils peuvent avoir lieu entre systèmes de signes verbaux et non verbaux et vice-versa ; ou entre systèmes de signes non verbaux et encore une fois une variété des langues non verbales ».
- Rastier et Duteil-Mougel (2009 : 215-216) définissent l'intersémioticit  en tant qu' « une interaction entre systèmes sémiotiques ».



La traduction intersémiotique : le degré de traductibilité

- Pereira (2008 : 109) : « la traduction [intersémiotique] littérale est rencontrée dans l'illustration quand les éléments textuels (référents concrets et abstraits, couleur, dimension, taille, etc.) dans le cas où une partie du texte est totalement ou en majeure partie reproduite dans l'image ».
- Ladmiral (2004 : 26) : « [la traduction intersémiotique] ouvre un champ indéfini à l'adaptation elle-même ».
- Eco (2003 : 426) : « dans un système sémiotique donné, on peut dire soit moins, soit plus de choses que dans un autre système sémiotique, mais on ne peut pas dire que les deux sont susceptibles d'exprimer les mêmes choses ».



Guernica (peinture) /Guernica-Gaza (collage de photos)



Pablo Picasso
Guernica, 1937

<http://www.pablocicasso.org/guernica.jsp>



Mohammed Al Hawajri,
Guernica-Gaza, 2013

<https://filistina.wordpress.com/2013/05/26/%CE%BF%CE%B9-%CE%B4%CE%AC%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B7%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CE%B4%CE%AC%CF%83%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%B9/>

Σημειολογία και Μετάφραση

Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας



La lecture (peinture) / Reading (peinture)



Henri-Fantin Latour
La lecture, 1877

[https://en.wikipedia.org/wiki/The_Reading_\(Fantin-Latour_painting\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Reading_(Fantin-Latour_painting))



Wong Hoy Cheong
Days of Our Lives: Reading,
2009

<http://www.rogueart.asia/ra/projects/wong-hoy-cheong-days-of-our-lives/>

The Baywatch (série dramatique TV) / Big Momma's House 2 (film-comédie)



The Baywatch
(1989-2001)

<http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-2785587/Courtney-Stodden-slips-VERY-skimpy-red-swimsuit-slow-motion-run-beach-amid-reports-Baywatch-revival.html>



Big Momma's House 2
(2006)

<http://www.imdb.com/media/rm3690371328/tt0421729>

From Here to Eternity (film) / Notos Com (publicité)



From Here to Eternity
(1953)

<http://www.gablesinema.com/events/from-here-to-eternity/>



Notos Com
(2008)

<http://www.notosgalleries.gr>



Η μάχη της *Iwo Jima*. 19 February 1945 (φωτογραφία) – Άσκηση του στρατού των ΗΠΑ. 2013 (photo)



<http://tvxs.gr/news/%CF%83%CE%B1%CE%BD-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1/%CF%80%CE%B5%CE%BD%CE%AE%CE%BD%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%BC%CE%AC%CF%87%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-iwo-jima&dr=tvxsmrstvxs>

<http://www.google.gr>



Κινηματογραφική ταινία «7 χρόνια φαγούρα» (1954) και Σχέδιο από το «Ερωτικό Ημερολόγιο Ποδοσφαίρου 2014»



Marilyn Monroe

<http://www.bing.com>



Sexy Football Calendar

<http://www.telegraph.co.uk/sport/football/picturegalleries/10413979/Sexy-football-and-sports-calendar-Alex-Ferguson-Jose-Mourinho-Arsene-Wenger-Sachin-Tendulkar-and-Andy-Murray-as-youve-never-seen-them.html?frame=2718015>

Σημειολογία και Μετάφραση

Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας



La traduction intersémiotique dans la presse (1)



<http://www.frontpages.gr>



La traduction intersémiotique dans la presse (2)

δρόμος
FRONTPAGES

Σε Όσκαρ πρωταγωνιστεί το μαζικό λαϊκό κίνημα
Η τση φιλόδοξη είναι μια ταινία που γυρίστηκε για την Ελλάδα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Ο όσκαρ κερδισμένο τους να γίνω Ελλάδα...

ΡΕΠΟΡΤΑΖ
Σε Αθήνα και κλπ? η πόλη των γερμανικών προτεκτορίας

ΔΕΛΤΑ
Το κίνημα εκστρατεία είναι η προσηγορική Δημοκρατία;

ΠΕΡΙΣΤΕΡΟ ΙΔΕΩΝ
Είναι τρελή από κείνη και τη από την αγορά!

ΔΙΑΚΡΟΝ
Η νέα ενότητα υπερέχει απόδοσι στα στοιχεία των ΗΠΑ

ΕΝΟΣΤΟ
... social epistix ...

ACHTUNG
Γερμανικό
προτεκτοράτο

Ήταν καπνός, πριν από λίγα χρόνια, μια χώρα...

Κ ...

Ε ...

Τ ...

<http://www.frontpages.gr>



La traduction intersémiotique dans la presse (3)

ΤΟ (ποιος απλώνει τα ρουχα στην ταρατσα)
ΠΟΝΤΙΚΙ
ΕΠΙΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΑΤΙΡΗΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΟΥΤΟΚΙ ΕΠΙΧΡΗΜΑΤΙΣΜΟΣ
www.topontiki.gr ΠΕΜΠΤΗ 22 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2002 / ΤΙΜΗ: 1Α / Κ. 1090

ΠΟΝΤΙΚΙ art
Κουκουλάρια με έργο κίτρινου στην πόλη ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΚΑΙΕ 10/01/02

ΓΙΝΑΜΕ ΕΠΙΣΗΜΩΣ «Η ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΙΚΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ»

Μας άφησαν ξεβράκωτους

Οικονομία: Οι κοκαλιάρη «κατάσκασαν» περυσία, φερμουγκία, κράτος
Πολιτική: Κυβερνήσεις και υπουργοί, φερφόνονα των απειρώπων
Κοινωνία: Φτωχοί για θαλασσιές με θαλασσιές θαλασσιόκοιτους
Θεσσαρία: Στο Σύνταγμα μπήκανε η οθωμανία των θαλασσιών...

Κούρτο για την υγεία
INVITRO
Παράδεισο στην πόλη

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΔΝΤ - Γερμανία
δείχνουν πορεία ελάττω από το κέρμα
Σελ. 02

ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
«Όσοι θέλω σπύκα μου ελάττω, απαρνησιόθεο κωπόν»
Σελ. 02

«ΠΡΟΣΗ ΕΣΕΚ»
Στο μικροκόσμο 4 δουλειές με... λάθη επισημασιών
Σελ. 02

ΑΝΟΝΥΜΟΣ
Απειθούν να αθήσουν τις κρέας στις κροφίες!
Σελ. 02

<http://www.frontpages.gr>

Bibliographie (1)

- Eco, U. (2003). *Εμπειρίες μετάφρασης. Λέγοντας σχεδόν το ίδιο*, μτφρ. Ε. Καλλιφατίδη, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα [Expériences de traduction. Dire presque la même chose, trad. en grec E. Kallifatidi, Athènes: Ellinika Grammata].
- Courtés, Joseph (1991). *Analyse sémiotique du discours*. Paris : Hachette.
- Gagnepain, Jean (1994). *Leçons d'introduction à la théorie de la médiation*. Louvain-la-Neuve : Peeters.
- Gambier, Yves (1999/2000). La traduction : un objet à géométrie variable ?. In *La traduzione*, Suzan Petrilli (ed.), 57-68. (Athamor X (2)).
- Gottlieb, Henrik (2005). «Multidimensional Translation: Semantics turned Semiotics». In *MuTra 2005, Challenges of Multidimensional Translation : Conference Proceedings*,
http://www.euroconferences.info/proceedings/2005_Proceedings/2005_Gottlieb_Henrik.pdf
- Jakobson, Roman (1963 [1959]). « Aspects linguistiques de la traduction ». In *Essais de linguistique générale*, Paris : Minuit, 78-86.



Bibliographie (2)

- Ladmiral, Jean-René (2004). « Lever de rideau théorique : quelques esquisses conceptuelles ». *Palimpsestes 16* : 15-30.
- Peeters, Jean (1999). *La médiation de l'étranger. Une sociolinguistique de la traduction*. Arras : Artois Presses Université.
- Pereira, Nilce (2008). *Book Illustration as (Intersemiotic) Translation: Pictures Translating Words*. *Meta 53* (1): 104-119.
- Petrilli, Susan (2003). «Translation and Semiosis». Introduction. In *Translation Translation*, Suzan Petrilli (ed), 1737. Amsterdam/ New York: Rodopi.
- Rastier, François et Carine Duteil-Mougel (2009). « Intersémiotité ». In *Vocabulaire des études sémiotiques et sémiologiques*, Driss Ablali et Dominique Ducard (dir.), 215-216. Paris : Honoré Champion et Besançon : Presses Universitaires de France-Compté.
- Toury, Gideon (1986). «Translation: a cultural-semiotic perspective ». In T. Sebeok (ed.), *Encyclopedic dictionary of Semiotics 2*, Berlin: Mouton de Gruyter, 1111-1124.



Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».



Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

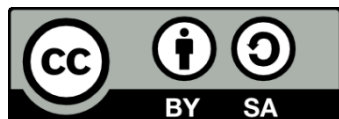
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>





Fin de l'unité

Επεξεργασία: <Βασιλική Φούφη>
Θεσσαλονίκη, <Εαρινό Εξάμηνο 2014-2015>



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

